

Професор Брайан Відбін: «Основний принцип соціальної активності – не руйнувати, а будувати»

Професор єврейської Біблії і семітських мов у Теологічній семінарії Альянс в м. Наяк, США, Брайан Відбін відвідує Україну протягом багатьох років. Зокрема, він співпрацює з християнським навчально-дослідницьким центром «Реаліс», читаючи лекції для студентів різних курсів, які планують стати чи вже стали лідерами служіння. Окрім цього, він проводить екскурсії в Ізраїлі, до яких можуть приєднатися охочі.

Один з курсів Б. Відбіна – «Вступ до політичного богослов'я Першого Завіту: теологія кризових станів суспільства». У чому ж полягає особливий підхід вченого до розгляду Старозавітного тексту? Він аналізує його як богословську реакцію на чотири епізоди політичної і соціально-економічної кризи в стародавньому Ізраїлі. Це такі кризи як осілість, націоналізація, урбанізація і колонізація. Під час кожної з криз звучала певна вістка від Бога як звернення до Ізраїльського народу і його еліти, спрямована на втілення біблійного ідеалу справедливості в суспільстві. На івриті цей ідеал звучить як «*мішпат*», у релігії Яхве він протистоїть принципам Ваала, релігія якого, навпроти, ґрунтувалась на егоїзмі й використанні людей як ресурсу правлячою елітою. *Мішпат* же Божого народу, запропонований в Біблії – це завжди життя в спільноті, відповідальність один за одного, турбота не тільки про себе, а й про ближніх, партнерство еліти (релігійної і політичної) й народу.

Одна з головних ідей курсу Брайана Відбіна – можливість практичного застосування принципу «*мішпат*» – справедливого суспільства – у сучасних реаліях на різних рівнях спільнот:

від рівня сім'ї і церкви – до рівня держав і міжнародних відносин. Адже як окремі найменші спільноти, так і суспільство в цілому також проходять через власні кризи, як свого часу проходили їх давні євреї. І кожен з нас, незалежно від того, він церковний чи політичний лідер, чи просто громадянин, не задуманий Богом як острів в океані, але покликаний жити і діяти у спільноті.

Як же оживити для нас далеку історію, записану на сторінках Старого Завіту? Як допоможуть біблійні принципи у важких конфліктних ситуаціях? Чим керуватися християнам у своїй соціальній активності? Саме про це спілкуємося з професором Брайаном Відбіном.

– Автор книги «Етика Старого Завіту. Око за око» Крістофер Райт говорив у передмові, що ще кілька десятиліть тому інтерес до теми етики і взагалі побудови суспільства Старого Завіту був на дуже низькому рівні, мало кого це цікавило. А потім він побачив, що інтерес у наукових колах поступово зростає. Чи бачили Ви у своїй науковій діяльності зміни інтересу до теми суспільства Старого Завіту, його моделі?

– Я справді побачив, як інтерес зростав не лише в цій темі, але взагалі в багатьох інших темах давньоєврейських корінь християнської віри, юдейської віри. Інтерес виріс дуже сильно. Багато християн стали дивитися з такої перспективи, що якщо вони краще зрозуміють юдаїзм, то краще зрозуміють юдейське коріння своєї віри. Тому що дві тисячі років християни і юдеї говорили один проти одного. Останні десять років ми бачимо, як християни і юдеї більш розмовляють один з одним. Вони побачили дуже багато спільного у своїх переконаннях. Того спільного, яке вони завжди мали, але ніколи цього не бачили, тому що ніколи не спілкувались.

Ще частина відповіді, чому так є, полягає в тому, що багато християн зараз приїжджає в Ізраїль, вони там бачать не лише цікаві місця, які хочеться побачити. Також вони бачать, що люди зовсім інші, і це приваблює, це цікавить. У моїй сфері

дослідження я бачу, що у людей все більше зростає інтерес до вивчення Старого Завіту, тому що раніше люди дуже мало цікавилися суспільством, відображеним у цій книзі. Зараз як християни, так і навіть самі євреї все більше і більше цікавляться своїм історичним корінням, суспільством, культурою.

– Ви проводите екскурсії в Ізраїлі. Що найважливіше з того, що ви хочете відкрити людям?

– Я стараюся поєднати дві дуже важливі речі, які я хочу, щоб люди відчували в цих екскурсіях. По-перше, я хочу, щоб люди не просто бачили цікаві місця, але щоб вони могли увійти у світ біблійних часів.

Наприклад, ми їдемо в пустелю, де вони хоча б трішки можуть відчувати, що це значило – жити в часи зародження біблійного народу. Ми часто влаштовуємо такі піші походи, щоб вони могли все це побачити та пережити. Це одна з тих особливостей: замість того, щоб просто дивитись на такі цікаві місця, я стараюся дати їм відчувати біблійний світ.

Я намагаюся робити екскурсії в хронологічному порядку, тобто з початків історії ізраїльського народу до сьогодення. Тобто, не історичні місця керують мною, а я вже керуюся, яке місце за яким відвідати згідно такої перспективи. Це освітянська частина моїх екскурсій, але ще є духовна частина. Я намагаюся організувати свої тури навколо маршрутів паломників, які здійснювали християни протягом шістнадцяти століть.

Християнство стало надто одуховленим, тому що десь воно втратило фізичні аспекти християнської віри. Я намагаюся поєднати фізичне, історичне і духовне, щоб люди могли в усій повноті відчувати і пережити свою віру. Наприклад, я часто співаю пісні, розповідаю особисті історії. Часто кажуть: «Якісь речі ви з собою принесли, які вам слід залишити тут, в цій землі, які вам не допоможуть в житті, не будуть корисні». Це може бути злість, якась хвороба, будь-що. Тобто, десь

дозволити Богові щось зробити у вашому житті, щось дати вам.

Я також кажу, що Бог щось приготував для кожного з вас, що ви можете взяти з собою і мати на решту свого життя. От якраз святий Кирило Ієрусалимський так говорив тим паломникам, які приїжджали в Єрусалим: «Ви повинні тут щось залишити, але щось з собою взяти нове». Одна жінка після нашої екскурсії сказала: «Ця поїздка – перший день початку мого нового життя». Я сказав, що дуже радий це почути, бо це одна з моїх цілей – духовно надихнути людей.

– Хто може відвідати ці екскурсії?

– У мене є своя веб-сторінка <http://biblesettings.com/>. Там є багато інформації. Я веду там свій блог, розповідаю різні корисні речі, що можна знати про біблійний світ. Там можна прочитати свідчення людей про те, що вони пережили під час моїх екскурсій. І також там я пропоную різні варіанти турів. Якщо хтось хоче більше дізнатися, то це, певно, найпростіший спосіб.

– Чи бачили Ви зараз на Близькому Сході втілення того самого *мішпату* – справедливого суспільства, про яке розповідаєте на лекціях? Якщо так, то де саме це проявляється?

– Це дуже гарне питання. Частково це стосується моєї роботи, чим я займаюся, але я багато не можу про це говорити. Якщо коротко, я намагаюся з ізраїльтянами і палестинцями разом сидати і говорити з ними про *мішпат*. Це з одного боку просто, тому що в кожній з їхніх мов, у єврейській і арабській, ці концепції присутні, і вони розуміють їх своїми рідними мовами. Я займаюся цим декілька років, бачу як ці люди зближуються.

Один з прикладів такого прояву є ситуації, коли люди кажуть: «Те, що я хотів би сам мати, я хочу, щоб і ти це мав». Це підвело їх до таких питань, коли вони кажуть: «Що би ми хотіли один для одного і як цього досягнути?». Тому ми молимося разом і разом приймаємо їжу, і це один з шляхів, як ми зближаємося. Отже, один з аспектів мого служіння для людей, між якими є

протиріччя – це проголошення того, в чому полягає *мішпат*. Практично організовувати, показувати: ось, що я хотів би робити для цього, і хотів би, щоб ви приєднались і також робили це зі мною.

– Ви казали про те, що у складних ситуаціях краще діалог, ніж війна. Але іноді здається, що треба захищати свою землю зі зброєю і альтернатив цьому нема. Яка перевага діалогу над війною?

– Я завжди стверджую, що діалог краще, ніж війна, тому що, без сумніву, війна ніколи не спрацьовує. Люди воюють з різних причин. І в найкращому випадку війна, якщо щось виграє, то виграє тимчасово. Тому що глибокі почуття все одно осідають у серцях людей. І коли ми насправді повинні захищати себе, – тут нема сумніву, що це треба робити. Але, у той же час, ми повинні заради *мішпату* завжди сісти за один стіл і дивитися один одному в обличчя.

Одна з причин, чому існує війна, тому що ми не бачимо один одного. А коли ми починаємо бачити один одного, ми починаємо слухати один одного. І якщо ми проводимо достатньо часу один з одним, ми знаходимо сфери, де згоджуємося один з одним. Чи завжди такий метод спрацьовує? Ні. Але частіше, ніж ми би очікували. Принаймні, це частіше спрацьовує, ніж війна. Війни завжди будуть існувати, але я хочу наголосити, що ми завжди повинні бути готові сісти за стіл і вести діалог. І я сподіваюсь, що будуть лідери з однієї і з другої сторони, які захочуть це зробити. Тому що конфлікт і війна – це не є шлях чогось досягнути. Тому що шлях миру – це шлях *мішпату*.

– Я чув, що між палестинцями і ізраїльтянами є така ворожнеча, що люди радіють, коли на іншій стороні хтось гине. Зараз ми можемо зустріти приклади подібної реакції у тих бойових діях, які тривають на Донбасі. Достатньо переглянути деякі коментарі у соцмережах. Як перемагати таке ставлення? Бо кажуть, що якщо таке почалося, то це на десятиріччя, тобто нема швидкого вирішення. Чи можливе взагалі вирішення?

– Я думаю, що така пропаганда представляється від лиця меншості, яке зацікавлене у війні. У випадку палестинців і ізраїльтян є радикальні групи з однієї і з другої сторони. Саме вони представляють такі образи. У більшості випадків це неправда, яку показують засоби масової інформації. З мого боку я бачу, що на Близькому Сході 80-85 відсотків якраз посередині: вони хочуть миру. Вони бачать і свої проблеми, і проблеми іншої сторони. Але радикальні юдеї, радикальні ісламісти постійно збуджують цей стан ворожнечі. І небезпека в тому, коли ми в це віримо і політизуємо якраз тих людей, які посередині. Тому для цього ще більше потрібен діалог, щоб ми бачили один одного і не вірили цим образам.

– Деякі люди звинувачують Біблію в тому, що в ній є тексти, які дозволяють брати відсотки за кредити. Зі своїх – з євреїв – не можна брати, а з чужих, тобто з язичників, можна. Критики кажуть, що на цьому побудована вся сьогоднішня капіталістична система, а винна у цьому Біблія. Яке місце цих відсотків у Біблії?

– По-перше, Ізраїль був закритим суспільством. До тих чужинців, які також були частиною ізраїльського суспільства, мало бути таке саме ставлення, як до людей завіту. І тому, справді, заборона брати відсотки стосується людей, які були в завіті. Але в кінці ми бачимо, що ця ідея стосується й інших. І тут навіть справа не в позиці грошей для того, щоб заробляти відсотки, тут більше ідея, що не дозволяється когось заганяти в такий борг, який би робив когось рабом.

А в стародавньому світі якраз в цьому полягала основна суть кредитів. Навіщо позичали гроші? Щоб зробити когось своїм рабом. Гроші позичали лише для того, щоб можна було контролювати людей. І от якраз царська система могла позичати гроші, тому що прості люди не мали грошей, які могли б позичати. І тому мені здається, що сучасна ситуація – це зовсім інша ситуація, ніж те, що ми бачимо в Біблії. В біблійні часи позики були зловживанням. Сьогодні, за великим рахунком, інша ситуація. Не можна такі прямі паралелі робити

стосовно кожного, хто комусь позичає гроші за відсотки. Хоча, з іншого боку, ми бачимо, що схожа ситуація все-таки є й сьогодні. Наприклад, з компаніями, які продукують кредитні картки, тому що їхня ціль – загнати людей в борги, контролювати людей. Вони справді десь очікують, що ви не заплатите відразу і будете сплачувати відсотки. І тому Біблія застерігає, що Божий народ так не повинен чинити.

– Вважається, що сучасна капіталістична модель повинна завдячувати протестантській трудовій етиці. Але ж ми чули, що капіталістична модель сьогодення – це модель Ваала. Чи може це кинути якусь тінь на протестантську трудову етику?

– Я говорив не зовсім так, що капіталізм – це є модель Ваала. Ваалова система була заснована на жадібності, але основна ідея була – це контролювати. Тобто все це було засноване на язичницькому бозі і на тому, хто все контролює. Через те, що капіталізм може бути використаний як можливість для жадібності, тоді тут справді створюються паралелі з системою Ваала. Якщо ми зловживаємо капіталістичною моделлю, то можуть бути такі паралелі.

Будь-яку політичну й економічну систему можна спотворити. І саме тому ми повинні бути обережні. Якщо є якісь можливості спотворити систему, ми повинні остерігатися, щоб нас не занесло в цю крайність. І тому я би сказав, яка б не була політична чи економічна система, повинні бути певні санкції, щоб люди, які мають владу, не переходили межі. І одна з проблем в біблійні часи – те, що тоді не було можливості застосовувати такі санкції до тих, хто був при владі.

– Ми почули про те, що під час кризи урбанізації пророки критикували царів. В Україні зараз криза. Чи сьогодні повинна Церква виступати в ролі пророка, щоб критикувати політиків чи робити якісь заяви про діяльність конкретних можновладців, звинувачувати їх? До кого більше треба звертатися: до народу чи до політиків?

– Я думаю, що біблійна модель пророків – це такі люди, яких Бог покликав до цього. Вони протистояли людям, які були при владі. У наш час ми маємо засоби комунікації, через що ми можемо це робити. Біблійна модель завжди використовувалася для того, щоб виправити якесь зловживання. Не знищити структуру влади. І тому це такий заклик біблійної моделі, щоби, коли ми критикуємо, то ми критикували конструктивно. Чи воно завжди працює? Не завжди. Часом влада може бути незаконною. І в такому випадку конструктивний критицизм взагалі не працює. Але саме з таким наміром ми повинні підходити до цього, з конструктивною критикою.

– Зараз Європа стикнулася з кризою біженців, з Сирії особливо. Це зіткнення двох протилежних культур. Як побудувати *мішпат* в такому зіткненні? Кажуть, що в Німеччині і в інших країнах вже існують певні проблеми через це.

– Знову ж таки, ми маємо правило. Якщо в нас є люди, які зіткнулися з якимись важкими обставинами, ми повинні зробити все можливе, щоб включити їх до свого *мішпату*. У біблійному суспільстві були певні речі, як можна було допомагати чужинцям, але в той же час були і певні обмеження. Тому я думаю, що це така модель, якій ми повинні слідувати: допомагати людям, які мають потребу, які в даному випадку не можуть жити десь в іншому місці.

– Що ви можете побажати тій людині, яка хоче вплинути на систему, щоб її змінити?

– Я би сказав: «Роби те, що можеш, але в той же час завжди слідкуй за собою, щоб твоя задача була: не руйнувати, а будувати, щоб покращувати добробут людей, щоб допомагати людям процвітати, а не робити зло». Я думаю, що це основні принципи соціальної активності.

Розмовляв Гнат Меренков

Фото автора

Джерело: risu.org.ua